

בשער השיעורים

אודה לאשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, על שזיכני להוציא לאור עולם בשלישית את ספרי 'שערי עיון' ובו הפעם שיעורים על מסכת יבמות, המסכת שלימדה אותנו בראשונה כי בתלת זימני לכו"ע הוי חזקה.

גם בספר זה כקודמיו כינסתי חלק קטן מהשיעורים, שזכיתי ללמד לפני בחורי ואברכי הישיבה הקדושה ישיבת 'מרכז הרב', על המסכת, אלו השייכים לדפיה הראשונים. אף שידוע אני מיעוט ערכי, אולם זיכני ד' להיות קבוע באוהלה של תורה משחר נעורי, להגות בתורתו ולהיות עמל בחבורה, לשמוע ולינוק מממשיכי השמועה, כעוד חוליה קטנה בשרשרת הדורות. הניסיון להעניק גוון וצבע נוסף לכל מה ששמעתי מרבתי, עמלתי וליבנתי עם חבריי, ושהתחדש לי מתלמידי במהלך השנים, הן בשאלותיהם שחייבוני לשוב ולהתבונן והן בתשובותיהם שיש ועוררוני לדברים עליהם לא עמדתי בתחילה, הביאני למחשבה כי ראויים הדברים לבוא במגילת ספר למען יעמדו ויהיו לעזר לאלו העמלים בעיון הגמרא, באותם רגעים מיוחדים של התמזגות רוח הלומד באותיות החיות שלמולו, ולסייעו במאמצי העונג לחדור לתוכן ולפצח תעלומתם, והתגובות לכרכים הקודמים חיזקו אותה.

שמחת העיון וריבוי ענפיו מוצאים ביטוי באופי המיוחד של סברות המסכת, סברות שנושקות לעיתים לעניינים שברוח, להחלת איסורים ופקיעתם וליצירת קשרים וזיקות והפסקתם, כשבכל אלה מנסה לגעת יד הלומד, למשש, להגדיר, לחלק ולפצל מבלי שהדברים ייעלמו ויפראו.

אינני יודע אם עדינות המושגים ודקותם, הם אלו שגרמו למסכת יבמות להיות, למרבה הצער, במידה מסוימת בחינת "מת מצווה" בקרב המסכתות הנלמדות בישיבותינו, שיש מהן שבחרו שלא לכוללה במחזור הלימוד, או שמא מורכבות העניינים הדורשים לעיתים החזקת חשבונות מסועפים של קשרי משפחה, או אולי בשל היותה, במידה לא מבוטלת,

מזהירה בבדידותה בקשריה עם מסכתות נוספות שבש"ס, אני תפילה כי ספר זה יתרום במעט לעידוד הכללתה.

מורנו ורבנו הגר"ש ישראלי זצ"ל היה מספר בחיך בעת שהיינו מגיעים ללימוד מסכת זו בישיבה, כי רק בהגיעו לארץ מרוסיה "נודע" לו כי מסכת יבמות היא מהקשות שבש"ס, אולם בלומדם בבתי המדרש שברוסיה למדו אותה בלא לדעת זאת.

השיעורים - תחילתם בסוגיות מצוות ייבום, אותה מצווה אשר יצאה מכלל המקרא כולו, שאינו יוצא מידי פשוטו. היא בעקירתה אותו לגמרי מפשוטו לדורשו במדרש חכמים, מהווה את הפריצה והמעבר מהידוע לנעלם, עקירה מעמדת מפגש הרוח עם הידיעות הקצובות, אל עבר התרוממותה כלפי הנביעה התלמודית הבלתי פוסקת, אל העושר המגוון לא רק בכמותו אלא גם באיכות מפעלו על הלומד, המעמידו מול הכתוב, בעמידה שאיננה רק מתבוננת ומופסקת בפסוקים והפסקים קצובים ומדודים, אלא עמידה אקטיבית אל מול הבלתי ידוע, יציאה אל התפשטות אין קץ, קשר אין סופי שבין עניין לעניין, בלול ויוצא מחשיכה לאורה, ויצירת והעמדת צביון חיים של התחדשות התרעננות והתרחבות.

מפגש הלומד עם הדעות הגורמות בתוכו להתרחבות, נמשך בסוגיית "דרכי נועם", זהו ה'נועם' שבדרכי התורה המתגלה בעיקר לאוהבי ד' שבא"י הקרויים 'נועם', המנעימים זה לזה בהלכה ואינם זקוקים למקל החובלים כדי להוציא את פרי מחשבתם מתוך הגנה אל מול התקפת הסברא הנגדית, אלא מתגדלים מתוך הנעימות הנוצרת בהם מעצם המפגש עם הסברא האחרת, המגדילה את תפיסת החיים ומוציאתה מקיפאון העבר אל התעוררות העתיד, כיאה לתכונתה של תורה אשר "דרכיה דרכי נועם".

אותה התרחבות ממשיכה למצוא את ביטויה בנושא הבא בו עוסקים השיעורים, והוא עניין ה'צרות', אותם צרות מופיעות בתורה בביטוי של ניגוד וצרה "לא תיקח לצרור", אולם בסופו של דבר מוצא את עילויו ב"צרורה בצרור החיים", זרימת החיים שצוררת ומחברת ומעלה את הכל.

לא בפתרונות מדומים של פנייה אל אוב וידעוני בהם מתחילה סוגיית ה'סמוכים', ימצא האדם את מבוקשו ברצותו לבסס את יחסו למציאות מצד העתיד ולא על בסיס חיי האינסטינקט הנדחפים לתגובה על המציאות ההווית, לא בפנייה אל נטיות המוות והחזיונות המעורפלים מתחבר ישראל אל עתידו אלא במפגשו עם הכהונה המרוחקת

מהמוות והחידלון ועם הנזירות המסירה את מותרי החיים ושערותיהם, המופיעים בהמשך סוגיית ה'סמוכים'.

מגמת התעלות והתחברות הדברים מוצאת את ביטויה בתורה עצמה, בסוגיית דרשת ה'סמוכים' אשר גם מי שלא דורשם בכל התורה כולה, במשנה תורה דורשם, שם במשנה תורה, בסיומה של תורה, סיום שעניינו אינו אלא 'משנה' וחזרה מתחילה, חזרה שאינה באה לחדש דבר נוסף אלא להתחיל מהתחלה והפעם מתוך ראייה אחדותית של הדברים שנקנתה עם ההגעה להקפתם הכללית ומאפשרת שימת לב לא רק לתוכנם של דברים, אלא גם להקשרם ולסמיכותם זל"ז במארג כולו.

דרשת ה'סמוכים' תחשוף בפנינו כי איסור הכלאיים הקובע גבולות בין מדרגת הצומח לבין מדרגת החי, אין לו מקום, שעה שאנו באים להתעטף במדים הישראליים, בציצית, מדי העם הכולל את כל המדרגות השונות, העם שבו הכול מתכלל בתכלת הכוללת את הגוונים כולם, "ממלכת כהנים" שלא שייכת בהם הפרדת הכלאיים, במקום עבודתם בקודש שם הכול מתכלל, בבגדי עבודתם הכוללים את כל מדרגות הבריאה, בזהב מן הדומם, הפשתן מן הצומח והצמר מן החי.

העיסוק בכל אותם סוגיות החובקות נושאים רבים, מוברח הוא בבריח העובר דרכם והוא דחיית העשה את ה'לא תעשה', התמודדות האהבה מול היראה, כדברי הרמב"ן, אשר משקפים במלחמתם את כוחות הנפש המרכזיים באדם: זה האוהב, המתחבר, היוצא, הדוחף והעושה אל מול זה הירא המתכנס, העוצר והשומר, מלחמה תמידית הקיימת בכל נפש, ואשרי זה אשר באור הדעת אשר עליו נותן לכל כוח חלקו ומנתו, שהרי בלא דעת נפש לא טוב.

סיומם של השיעורים בסוגיית כיבוד אב ואם, אשר רק מתוך כיבודם חי האדם באמת חיים ארוכים, חיי נצח, שכן בכבדו את יולדיו מוצא הוא שמידת חיו איננה מתחילה בעת הגיחו מבטן אלא באבותיו ואבות אבותיו, אשר הוא בכבדם, מכיר בהיותו ממשך הנושא על גביו שנות עולם ובכך חיו מתפשטים מעבר למידת פרטיותם המצומצמת.

זו הסוגיה החותמת את הספר ובה גם אחתום ואשא עיני אל ההורים, א"מ הרב פרופ' אהרן ה"ו וא"מ מרת אילה שתח' ואודה בכל לב על שגידלוני בחומר וברוח ועזרוני מאז ועד היום כולל בהוצאת ספר זה ולחמי פרופ' מנחם נהיר ה"ו ולחמותי מרת נעמי שתח' שחב אני להם רבות.

לאשתי רחל שבכוחותיה המיוחדים ובחוכמתה בונה ביתנו יום יום, אודה ואשא תפילה שיזכנו ד' להמשיך ולראות נח"ר בכל עמלנו אלו הבנים והבנות.

חובה נעימה לי להודות למכובדי, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, ר' שלמה איזנברג הי"ו שסייעני במאור פנים וחביבות יתירה להוצאת ספר זה כראשון, ישלם ד' פעלו לו ולרעייתו וירווי רוב נחת מכל צאצאיהם.

אסיים בתפילה לחונן לאדם דעת: כשם שעזרתני ללמוד וללמד ולסיים ספר זה, כן תעזרני להתחיל ספרים אחרים ולסייםם ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

פנחס מונדשיין

ב"ה ירושלים עיה"ק, אדר תשע"ג